

שיעור שביעי: חודש סיוון – קציר התוצרים

עונת הקציר מתחילה באביב, בחודש ניסן, עם הבשלת השעורה. בחודש סיוון מתחילה להבשיל גם החיטה, והקציר נמשך לאורך הקיץ. לתקופה זו הייתה חשיבות רבה בתקופת המקרא, משום שרוב האנשים היו חקלאים. בשיעור זה נלמד על משמעויותיו של חג השבועות על פי שמותיו, ועל חשיבותו החקלאית, ונדון ברלוונטיות של הרעיונות העולים מהחג לחברה שלנו היום, שרובה אינה חקלאית. נדבר על ההמתנה לקראת ההבשלה ועל החששות המלווים אותה, נחשוב על חוויית הקציר ועל "קציר" ההצלחות שלנו, ונבין מדוע חוגגים את ההצלחה בהבאת ביכורים.

מטרות:

- התלמידים ילמדו על שמותיו של החג בתורה ועל המשמעויות החקלאיות שלו.
- התלמידים יבחנו כיצד רעיונות העולים מעולם החקלאות ועבודת האדמה – זריעה, הקמתנה, קציר וחגיגת היבול – קשורים גם בחייהם.

האביזרים הדרושים:

מחשב, מקרן ורמקולים.
צבעים, בריסטולים ודבק דו-צדדי (לפעילות המדבקות)

מבנה השיעור:

חלק א': חג השבועות – "הזורעים בדמעה ברינה יקצרו"
חלק ב': חג הקציר – לקצור את התוצרים
חלק ג': חג הביכורים – לפעמים החגיגה נמשכת

מהלך הפעילות:

חלק א': "הזרעים בדמעה ברינה יקצרו"

חג השבועות נחוג בתקופה חשובה מבחינה חקלאית, ושמותיו נגזרים ממשמעויותיו החקלאיות:

חג השבועות – חג השבועות נחוג שבעה שבועות אחרי חג הפסח, כלומר שבעה שבועות אחרי תחילת ההבשלה של השעורה. פרק זמן זה נחשב מכריע ומסוכן לתבואה, בשל הנזקים העלולים להיגרם לה במעבר העונות.

חג הקציר – החג מציין את תחילת קציר החיטה, שחשיבותה רבה ביותר.

חג הביכורים – החל בתאריך הזה, ו' בסיוון, התורה מצווה את החקלאים הישראלים להביא ביכורים (פירות ראשונים) משבעת המינים מנחה לבית המקדש.

להשקיע כדי לקצור

החלק הראשון של השיעור יעסוק במשמעות השם "שבועות" ובתהליך שעובר החקלאי לפני קציר התבואה. מבקשים מהתלמידים להיזכר איך נראה המרחב החקלאי בתחילת השנה (אם יש לכם תצלומים, כדאי להקרין אותם). שואלים:

- מה השתנה בחלקה מתחילת השנה?
- האם בתחילת השנה האמנתם שהחלקה תראה כמו שהיא נראית היום?

מקרינים [סרטון](#) ומבקשים מהתלמידים לזהות את הפתגם המופיע בשיר. זהו סרטון מתוך סרט עלילתי שנעשה לפני קום המדינה. בסרטון רואים ילדים עובדים בחקלאות בבית הספר. יש לצפות בסרטון עד דקה 19:2. לאחר שהתלמידים זיהו את הפתגם כותבים אותו על הלוח:

הזרעים בְּדִמְעָה בְּרִינָה יִקְצְרוּ. (תהלים קכ"ו, ה')

מסבירים: מי שזרעו בדמעה – עבדו קשה, התאמצו – יקצרו את יבול (תוצרת) עבודתם בשמחה. שואלים:

- למה, לדעתכם, הזרעים זורעים בדמעות? מה מבטאות הדמעות האלה?
- למה הם קוצרים בשמחה?
- האם גם לכם היו השנה רגעים קשים בעבודה במרחב החקלאי, או בבית הספר, או בבית?

ציפייה וחשש

משחקים "שבע בוס!" משוכלל. מסתדרים במעגל או בכמה מעגלים. המטרה היא להצליח לספור יחד עד 50. סופרים בצורת "פופקורן" – ספירה אקראית ולא לפי סדר הישיבה (אם התלמידים מתקשים או לשם ההתנסות אפשר לשחק פעם אחת לפי סדר הישיבה). כאשר מגיעים למספר 7, לכפולה של 7 או למספר שיש בו 7 – צריך לומר "בוס!" במקום המספר. אם טועים, או אם שניים אומרים מספר יחד – מתחילים מהתחלה. אפשר לשחק את המשחק בכמה רמות קושי, למשל, מתקדמים יכולים להחליף שני מספרים (7 ועוד אחד) במילה "בוס", אבל יש להקפיד שהמשחק ייצור ציפייה להצלחה ויכלול מתח ורגעי כישלון. המטרה היא לא בהכרח להצליח.

בסיום המשחק שואלים:

- איך הרגשתם במהלך המשחק?

- האם רציתם מאוד להצליח ושלא יהיו "פסילות"?
- איך הרגשתם והגבתם כשמשוהו השתבש והיה צריך להתחיל מהתחלה?

כעת נחזור לחג השבועות: כתבו על הלוח את הפסוקים המתארים את החג בתורה:

שְׁבַעַת שְׁבַעַת תִּסְפֹּר לָךְ, מִהַחֵל חֶרְמֶשׁ (כלי חקלאי לקציר), בְּקֶמֶה (שיבולים בשלות) תִּחַל לְסַפֵּר שְׁבַעַת שְׁבַעַת. וְעָשִׂיתָ חַג שְׁבַעַת. (דברים ט"ז, ט"ו-י')

מסבירים שמיד אחרי פסח מתחילים לקצור את שיבולי השעורה. השעורה מבשילה באביב, בסביבות חג הפסח, והחיטה מבשילה קצת אחר כך, בזמן חג השבועות. חג השבועות נחוג שבעה שבועות אחרי חג הפסח (שבועות הוא היום החמישי). בפסוקים אלו התורה מצווה לספור את שבעת השבועות האלה, וחג השבועות נקרא על שם שבעת השבועות הנספרים.

שואלים את התלמידים:

- איך אתם מרגישים כאשר אתם סופרים את הימים (או השעות, או הדקות) לקראת משהו? (במשחק, לקראת יום הולדת או מאורע משמח אחר)

השבועות שסופרים בין פסח לשבועות הם זמן של מתח וציפייה עבור החקלאים. הסיבה לכך היא שהם מחכים למשהו מכריע וחשוב מאוד בשבילם – להבשלת החיטה. את המזון העיקרי של בני האדם ושל הבהמות בתקופת המקרא היו מכינים משעורה ומחיטה, ולכן החקלאים ציפו להבשלה במתח רב. אבל כמו שראינו במשחק ששיחקנו, יש תהליכים ארוכים שכרוכים בהם עבודה קשה וחשש ודאגה שטעות או אירוע אחר, מידי אדם או משמים, יכשילו את כל המאמץ ברגע אחד.

מה יכול לפגוע בתבואת החיטה? קוראים את דברי חז"ל המלמדים מפני מה חששו החקלאים בתקופת הקציר:

(אלוהים) ישמור לנו, מרוחות רעות ומגשמים רעים.

ומתי?

באלו שבע שבועות שבין פסח לעצרת (שבועות).

(על פי ויקרא רבה כ"ח, ג')

מסבירים שהמקור הזה מלמד שבמשך שבעת השבועות שבין פסח לשבועות ביקשו החקלאים מאלוהים לשמור על השדות מפני רוחות וגשמים חזקים היכולים לפגוע בתבואה שבשדות.

שואלים:

- כשאתם מצפים מאוד לקראת משהו, ואפילו "סופרים את הזמן לאחור", האם אתם חוששים ממשוהו שיכול להשתבש? מה, למשל, יכול להשתבש? (חשבו על דוגמאות לאירועים שמצפים להם ולשיבושים למיניהם)

- איך אפשר להתמודד עם החשש הזה?

חלק ב': חג הקציר – לקצור את התוצרים

אחרי הציפייה הדרוכה והממושכת מגיע הרגע שחיכינו לו, במקרה של החקלאים – עת הקציר. חג השבועות נקרא גם "חג הקציר". כותבים על הלוח את הפסוק שממנו נלמד השם זה, מתחת לפסוק הקודם:

וְחַג הַקִּצִּיר בְּכוֹרֵי מַעֲשֵׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה (שמות כ"ג, ט"ז)

מבקשים מהתלמידים להכין רשימה של דברים שהשקיעו בהם השנה והם מרגישים שהצליחו להתקדם בהם או להתמיד בהם – בבית הספר, בבית, בין חברים וכולי. מאפשרים לתלמידים לשתף את ההצלחות שלהם עם חבריהם במליאה או בזוגות.

אפשר להכין לוח כיתתי ולתלות עליו באטבים או בנעצים פתקים שעליהם יהיו רשומות הצלחות של כל תלמיד ותלמידה. אפשר להכין לשם כך גם פתקים קטנים יותר ועליהם הסמליל "אהבתי" ("לייק"), והתלמידים יוכלו להצמיד את הסמליל להצלחות של חבריהם לכיתה (אפשר בלי שמות).

חלק ג': חג הביכורים – לפעמים החגיגה נמשכת

שואלים את התלמידים מה אפשר לעשות אחרי שחיכינו לתבואה, קצרנו אותה וחגנו את ההשקעה ואת התנובה? כותבים על הלוח את הפסוק המלמד על מצוות הביכורים:

רְאשִׁית בְּכוֹרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית ה' אֱלֹהֶיךָ. (שמות ל"ד, כ"ו)

מסבירים ש"חג הביכורים" הוא שם נוסף של חג השבועות בתורה, והוא נקרא כך משום שבחג השבועות היו מתחילים להביא ביכורים – את הפירות הראשונים – מהשדה לבית המקדש. צופים **במצגת** המסבירה את רעיון הביכורים.

שואלים את התלמידים למה, לדעתם, היה צורך בכלל בטקס ביכורים אחרי שקצרו את התבואה. היה אפשר לקצור את התבואה, לקחת אותה הביתה, למכור או לאכול. מדוע היה צורך גם בחגיגות ובטקסים? הטקס המתואר בתורה הוא טקס הודיה. אחרי העבודה הקשה, ההשקעה, הציפייה, החששות וקבלת התוצאה, יש זמן לעצור, לשמוח ולהודות על הדרך ועל ההישג. בפסוקים המתארים את טקס הביכורים בבית המקדש האדם המביא את הביכורים מצווה לשמוח במה שניתן לו ולהכיר בטובו:

וְעֵתָה הִנֵּה הִבֵּאתִי אֶת רְאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לִּי ה' וְהִנַּחְתָּו לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ. וְשָׂמַחְתָּ בְּכָל הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ. (דברים כ"ו, י"א)

סיכום

שבועות הוא חג חקלאי, ובעזרתו למדנו על התהליך שעוברים החקלאים – מההשקעה הרבה בעבודה בשדה, דרך הקשיים והאתגרים שבטיפול בגידולים, החשש מפגיעה ביבול והציפייה הדרוכה להבשלתו, ועד לקציר, לחגיגה ולהודיה. שמות החג מביעים את ההיבטים המגוונים שבחויית החקלאים. גם אנחנו עוברים תהליכים דומים בחיינו – מההשקעה הראשונה, דרך הקשיים, החששות והציפייה, עד לשמחה בתוצאה או בהישג. התורה מלמדת אותנו שהדרך אינה נגמרת בקציר, ועם הגיענו לתוצאה חשוב לעצור ולהיזכר בדרך שעברנו ולהודות עליה ועל התוצאה שהתקבלה.

האדם עץ השדה:

לא תמיד המאמץ שלנו מניב פרי. לפעמים מחלה או מזג אוויר קיצוני פוגעים בצמח שגידלנו, ולפעמים קושי מסוים מונע מאתנו להגיע למטרה שהצבנו לעצמנו. שואלים:

- האם כל איזעמידה ביעד היא כישלון?
- האם הכישלון "אומר משהו" (מעיד) על מי שנכשל? הסבירו.
- איך אנחנו מגיבים לחוסר הצלחה שלנו ושל אחרים? איך היינו רוצים להגיב להם? איך היינו רוצים שהסביבה תגיב לחוסר ההצלחה שלנו? מבקשים מהתלמידים להביא דוגמאות לאי־הצלחות למרות המאמצים.

במרחב החקלאי:

- אם יש בגינה חיטה או שעורה, אפשר להדגים קציר. אם יש פירות, אפשר לסמן בסרט את הפירות הראשונים.
- אפשר ללמוד את תהליך אפיית הלחם – מגרגר החיטה לכיכר הלחם המוכנה. להכיר את שמות הפעולות ולהדגים בעזרת תמונות. אפשר גם להביא תמונות מדרך אפיית הלחם בעבר ולהשוות להיום.
- כדאי לשוחח על הישגים ועל כישלונות במהלך השנה במרחב החקלאי ולהיזכר כיצד נראתה החלקה בראשית השנה ומה השתנה בה מאז. אפשר לחגוג את ההצלחות וגם את הכישלונות ולהציג את התוצרים לפני קהל (כיתות אחרות או ההורים).
- אפשר לערוך טקס ביכורים ובו להביא ביכורים של התלמידים מהשנה החולפת (ביכורים חקלאיים וביכורים אחרים).

